Rezumat

Absența ca practică artistică în imaginarul urban

Lucrarea de doctorat „Absența ca practică artistică în imaginarul urban'' este rezultatul unei cercetări artistice transdisciplinare și multimediale având ca temă relațiile complexe existente între om-oraș-natură cu accent pe ecologie.

Sustenabilitatea orașelor și toată problematica locuirii și existenței citadine a devenit un câmp de cercetare și reflecție atât pentru oameni de știință cât și pentru artiști, o preocupare majoră pentru fiecare cetățean, locuitor al orașului contemporan.

Cercetarea doctorală reprezintă o continuare a preocupărilor mele pentru natură și ecologie din perioada studiilor de master când am început să fiu atras, din perspectiva practicilor artistice, de tehnici care să mă ajute să depășesc granițele pânzei și să trec de la bidimensional la tridimensional - colaj, asamblaj, obiect, instalație.

Consider tematica ecologistă de actualitate și apreciez ca artist și pedagog că reprezintă o provocare pentru viețuirea civilizației secolului XXI și militez prin lucrările mele pentru o necesară conștientizare a pericolelor care apar prin neglijarea și eliminarea integrării naturii în habitatul citadin.

Cercetarea de față își propune să prezinte întregul proces artistic pe care îl parcurge lucrarea de la idee la obiect artistic. Este revelată importanța documentării și cunoașterea din multiple perspective a tematicii ecologiste în relație cu orașul în contextul contemporan.

Artistul elaborează în mai multe etape transpunerea ideii în material definitiv – de la schiță la proiect. În acest sens cercetarea doctorală evidențiază tehnici, instrumentar, modalități noi de expresie artistică, analizează mixarea și hibridizarea genurilor artistice în *environment*-ul expozițional ca nouă formulă de prezentare, receptare și diseminare a produsului artistic.

Cercetarea teoretică a constat în parcurgerea unor scrieri de specialitate din zone diferite ale cunoașterii, precum: volume de specialitate, articole din reviste *online* și *offline* cunoscute, *site*-uri profesioniste, biografii de artiști, informații despre evenimente expoziționale de referință, demers realizat pentru o mai bună înțelegere a problematicii ecologiste. Deasemenea am vizitat expoziții, lucrări *site-specific* amplasate în spațiul citadin și am urmărit prelegeri cu tematici ecologiste.

Tema aleasă m-a interest ca artist și din perspectiva reprezentării și a modalităților de exprimare vizuală utilizate de artiști în secole diferite. Am considerat firesc și necesar să introduc în lucrare mai multe studii de caz cu operele unor pictori, artiști emblematici care au tratat tema orașului în creația lor, operând cu tehnici tradiționale și noi media.

Studierea transdisciplinară a relației complexe oraș-natură din perspectivă antropologică, istorică, culturală, a problematicilor ecologiste, m-au determinat să operez cu analize comparative pe bază de informații științifice, artistice și date statistice cu privire la rolul naturii în orașul contemporan și problemele de mediu ce ne afectează calitatea vieții.

Observația directă face parte din mecanismul de evaluare necesar în studiul comparativ și asociativ atât în cazul unor situații din realitatea imediată, în analiza studiilor de caz cât și în procesul creativ personal.

Experiența teoretică, vizuală și de practici artistice, acumulată în perioada studiilor doctorale, m-au îndrumat în gândirea critică proiectivă și m-au ajutat să elaborez o serie de lucrări bazate pe un concept comun inspirat din problematica ecologistă și să realizez o expoziție unitară, cu un traseu vizual coerent - un *environment* artistic în care coexistă practici artistice tradiționale și noi media.

Teza de doctorat ,,Absența ca practică artistică în imaginarul urban'' cuprinde o Introducere, cinci Capitole, Concluzii, Bibliografie / Siteografie, Listă ilustrații.

Capitolul I. intitulat ,,Reflecții asupra relației om-natură-oraș-cultură'' prezintă diferite aspecte ale apariției și existenței orașului din perspectivă istorică, antropologică, a infrastructurii urbanistice. Cultura orașului care implică importanța acordată mediului, spațiului verde, luminii sunt discutate și analizate. Din această perspectivă, relația dintre oraș și natură nu este tratată ca o opoziție simplă, ci ca un sistem de interdependențe care s-a modificat permanent odată cu dezvoltarea civilizației. Studiul originilor urbane arată că apariția orașului a fost legată de organizarea comunității, de gestionarea resurselor și de construirea unor sisteme capabile să susțină viața colectivă. Cercetarea evidențiază faptul că această capacitate de organizare a produs atât progres, cât și forme de presiune asupra mediului. Experiențele orașelor antice, inclusiv modul de administrare a apei, al solului și al deșeurilor, pot fi privite astfel ca antecedente ale problemelor ecologice contemporane.

Analiza luminii completează această problematică printr-o dimensiune perceptivă și simbolică. Lumina artificială a devenit un component major al orașului nocturn, modificând modul

în care spațiul este perceput și experimentat. În opoziție cu această lumină urbană abundentă, studiul lui Rembrandt demonstrează că lumina poate construi sens, tensiune și profunzime. În pictura sa, lumina nu se limitează la modelarea volumelor, ci devine un element activ al narațiunii și al percepției, ceea ce justifică legătura dintre analiza orașului, experiența vizuală și dezvoltarea ulterioară a instalației luminoase contemporane.

În finalul capitolului am considerat necesar să încep studiile de caz, care vor fi prezente pe tot parcursul lucrării, cu opera marelui pictor Rembrandt Van Rijn pentru care lumina, prezență reală și transcendentă în creațiile sale, revelează o simbolică încărcată de înțelesuri.

Studiile de caz din acest capitol urmăresc modul în care imaginea orașului se schimbă odată cu transformările societății moderne. La Camille Pissarro, bulevardul parizian este perceput prin variațiile atmosferei și ale luminii, iar orașul devine un spațiu al mișcării și al experienței cotidiene. Charles-François Daubigny introduce importanța observației directe și a picturii în plein air, apropiind reprezentarea de experiența nemijlocită a mediului. Aceste abordări sunt importante pentru cercetare deoarece pun accent pe privire și pe relația dintre artist și spațiul real.

În cazul lui George Wesley Bellows, viața urbană este reprezentată prin dinamism, densitate și prezența oamenilor obișnuiți. Fernand Léger introduce o altă perspectivă, în care formele geometrice și mecanicismul structural traduc vizual modernizarea și transformarea orașului într-un spațiu dominat de ritmuri industriale. Charles Sheeler accentuează caracterul solitar și ordonat al arhitecturii, în timp ce Georgia O'Keeffe utilizează perspectiva și fragmentarea imaginii pentru a transforma experiența urbană într-o experiență aproape abstractă și contemplativă.

Richard Estes dezvoltă o imagine urbană bazată pe precizie, reflexii și manipularea percepției, demonstrând că realismul poate deveni un instrument de analiză a modului în care privim orașul prin suprafețe, vitrine și structuri repetitive. Ken Done aduce în schimb o cromatică mai intensă și o reprezentare dinamică, apropiată de limbajul afișului. Împreună, aceste exemple arată că orașul nu are o singură imagine artistică. El poate fi atmosferă, structură, mecanism, reflecție, fragment sau semn grafic, iar această diversitate a reprezentărilor pregătește trecerea către practicile artistice care depășesc cadrul picturii.

Capitolul II. „Orașul în pictură. Studii de caz'' analizează aspecte definitorii în opera pictorilor Camille Pissarro, Charles-Francois Daubigny, George Wesley Bellows, Fernand Leger, Charles Sheeler, Georgia O'keeffe, Richard Estes, Ken Done referitoare la expresia artistică,

conceptuală și modalitățile de reprezentare vizuală a orașului. De la viziunea contemplativă specifică perioadei moderne la cea mecanicistă, suprarealistă, experimentală am fost interesat în cercetarea și identificarea elementelor care conferă originalitate demersului artistic.

Pictura lui Camille Pissarro se remarcă prin modalitățile artistice de redarea a atmosferei urbane, a variațiilor de lumină și a dinamismului cotidian al bulevardelor pariziene, ilustrând sensibilitatea impresionistă față de transformările orașului. Lucrările realizate de Charles-François Daubigny se remarcă prin observația directă a mediului, pictura en plein air. Pictorul acordă o importanță deosebită efectelor de lumină și atmosferă în reprezentarea peisajului. Creația artistică semnată de George Wesley Bellows surprinde viața cotidiană a orașului american, punând în prim-plan densitatea populației, dinamismul străzii și vitalitatea spațiului urban. Opera lui Fernand Léger transformă orașul modern într-un ansamblu de forme geometrice și componente mecanice, exprimând vizual impactul tehnologiei și al mecanizării asupra existenței urbane. Charles Sheeler construiește imagini urbane caracterizate prin precizie, ordine și monumentalitatea arhitecturii, în care orașul apare simultan ca structură construită și parte integrantă a naturii. Georgiei O'Keeffe combină reprezentarea și abstracția pentru a reda experiența sinestezică a orașului utilizând perspective fragmentate, geometrii arhitecturale și contraste de lumină, transformând peisajul urban într-o experiență contemplativă. Imaginea creată de Richard Estes se bazează pe o reprezentare fotorealistă minuțioasă a arhitecturii și a suprafețelor urbane, folosind reflexiile și perspectivele multiple pentru a analiza modul în care este perceput orașul modern. Pictura lui Ken Done se caracterizează prin linii clare, cromatică vibrantă și compoziții dinamice, surprinzând energia portului și a peisajului urban din Sydney într-un limbaj apropiat de cel al afișului.

Capitoliul III. „Practici artistice inovatoare în epoca modernă'' se concentrează pe tehnici și practici artistice precum colaj, asamblaj, obiect care în prima parte a secolului XX au contribuit la o remodelare a artelor vizuale oferind artiștilor noi modalități de reprezentare vizuală și conceptuală. Studiile de caz analizează opera unor artiști emblematici reprezentanți cunoscuți ai secolului XX precum Robert Rauschenberg și Louise Nevelson. Am considerat necesar ca o continuare firească a preocupărilor începute de artiști în secolul XX prezentarea artiștilor contemporani Mounir Fatmi și EVOL.

Colajul, asamblajul și obiectul reprezintă un moment esențial în schimbarea statutului operei de artă. Introducerea în compoziție a unor materiale și obiecte provenite din realitatea

cotidiană modifică raportul dintre imagine și obiect, dintre artă și viață. Aceste practici conferă operei de artă o nouă vizualitate în care materialul nu mai este doar suport, ci devine purtător de memorie și semnificație.

Robert Rauschenberg este relevant prin experimentul mixed media și prin modul în care obiecte cotidiene, imagini și gesturi picturale coexistă într-o aceeași lucrare. La Louise Nevelson, acumularea și organizarea fragmentelor de lemn construiesc structuri cu caracter aproape arhitectural, în care obiectele individuale își pierd autonomia pentru a deveni componente ale unei forme unitare. Aceste două direcții sunt importante pentru demersul personal deoarece demonstrează că recuperarea materiei uzate poate genera o nouă ordine vizuală.

Mounir Fatmi și EVOL transferă problema obiectului și a fragmentului către imaginea orașului și către spațiul urban. Proiectul Skyline propune o relație între locuire, comunicare și arhitectură, în timp ce intervențiile EVOL transformă fațadele și structurile existente prin suprapuneri și reconversii vizuale. Pentru cercetarea doctorală, aceste exemple susțin ideea că materia recuperată și imaginea urbană pot funcționa împreună ca instrumente critice. Astfel, practicile analizate în acest capitol constituie o etapă logică spre instalație, unde obiectele nu mai sunt doar elemente ale unei compoziții, ci intră într-o relație spațială cu locul și publicul.

Capitolul IV. ,,Instalația în arta contemporană'' cercetează instalația, o nouă formă de artă, care coroborează tehnici și practici artistice diverse. Operele instalaționiste fiind adesea transdisciplinare și multimediale, lărgind astfel granițele vizualului artistic tradițional. Sunt analizate instalații *site-specific*, instalații cu caracter temporar și efemer. Studiile de caz încep cu doi artiști emblematici Robert Morris și Joseph Beuys a căror operă dezvoltă multiple abordări conceptuale și practici artistice novatoare. Instalația ca medium artistic devine în cazul unor lucrări semnate de Joseph Beuys o posibila scenografie pentru acțiuni performative.

Instalația luminoasă și instalația interactivă și instalația digitală sunt prezentate și analizate atât din perspectiva artei tehnologice cât și din perspectiva relației cu orașul. Este evidențiată participarea instalației luminoase, a multiecranelor / proiecțiilor video / digitale (*videomapping*) în modelarea unui peisaj citadin – *liquid city*.

Studiile de caz ce prezintă instalații luminoase și instalații interactive, digitale sunt axate pe opera unor artiști cunoscuți precum : Dan Flavian, Robert Irwin, Keith Sonnier, Ron Haselden, Leo Villareal, un studio de design Irregular Studio și Caitlind r.c. Brown și Wayne Garrett. Am

considerat important și relevant pentru conceptul de *liquid city* prezentarea unor evenimente de Light Art în București și Praga „Signal Festival''.

Instalația schimbă fundamental modul de întâlnire dintre operă și privitor, deoarece lucrarea nu mai este percepută exclusiv frontal, ca imagine, ci prin deplasare, proximitate și experiență corporală. Robert Morris și Joseph Beuys sunt repere importante în această transformare. La Morris, materialele și dispunerea lor în spațiu activează memoria formei industriale și obligă privitorul să conștientizeze propriul parcurs. La Beuys, instalația poate deveni un ecosistem conceptual, în care materialele, obiectele și acțiunile se află într-o relație deschisă cu ideea de transformare.

Light Art dezvoltă această deschidere către spațiu prin folosirea luminii ca material artistic. Dan Flavin demonstrează că tuburile fluorescente pot redefini percepția arhitecturii, în timp ce Robert Irwin acordă o importanță deosebită relației dintre lumină, atmosferă și particularitățile locului. Keith Sonnier extinde cercetarea prin neon și prin relația dintre lumină, structură și experiență performativă. În aceste exemple, lumina nu mai este doar un mijloc de iluminare a obiectului, ci devine însăși materia lucrării.

Instalațiile interactive și digitale adaugă o dimensiune temporală și participativă. Ron Haselden și Leo Villareal folosesc lumina și tehnologia pentru a crea sisteme care se modifică în raport cu spațiul și cu publicul. As Water Falls de Irregular Studio utilizează reacții vizuale și sonore pentru a construi o cascadă virtuală activată de lumina telefoanelor, iar proiectele lui Caitlind r.c. Brown și Wayne Garrett arată cum reutilizarea materialelor poate fi legată de participarea comunitară. În acest context, evenimente precum Spotlight și Signal Festival demonstrează că orașul poate deveni un spațiu expozițional extins, o galerie în aer liber în care arta digitală, lumina și arhitectura construiesc temporar un nou peisaj urban.

Capitolul V. „Contribuția personală'' analizează din mai multe perspective procesul artistic, etapele parcurse în elaborarea și realizarea proiectului vizual doctoral „Absența ca practică artistică în imaginarul urban". În acest sens am considerat important să subliniez faptul că arta contemporană se află într-o permanentă redefinire datorită multitudinii conceptelor, practicilor artistice, contextelor și interstițialității acestora: antropocentrism vs. ecocentrism, poluare și responsabilitate, GLOCAL Cities m-au influențat în conceperea unor lucrări și a unui discurs conceptual și vizual implicat și relaționat problematicii ecologiste specifice orașului contemporan.

Am adoptat o manieră poematică în reprezentarea vizuală și conceperea expoziției ca un *environment site-specific,* o machetă posibilă a unei realități urbane.

Contribuția personală se dezvoltă în continuarea acestor direcții și pornește de la ideea că arta contemporană este un domeniu aflat într-o permanentă redefinire. Interdisciplinaritatea, transdisciplinaritatea și relația artă-știință-tehnologie permit artistului să combine materiale, practici și medii diferite pentru a formula răspunsuri la problemele prezentului. În cazul cercetării de față, această deschidere a făcut posibilă articularea unei problematici ecologice prin intermediul instalației mixed media și al unui environment site-specific.

Raportul dintre antropocentrism și ecocentrism constituie un reper conceptual al proiectului. Dacă perspectiva antropocentrică privilegiază omul ca măsură a organizării mediului, perspectiva ecocentrică permite reconsiderarea relației dintre om și celelalte forme de viață. Problema poluării introduce o dimensiune concretă acestei discuții: aerul, apa și solul sunt afectate de modul în care orașul produce, consumă și elimină resurse. Exemplele analizate în teză arată că responsabilitatea aparține atât instituțiilor și factorilor de decizie, cât și individului și comunității. În această succesiune de idei se conturează proiectul personal. Orașul este reprezentat ca un spațiu în care natura devine treptat absentă: clădirile sunt rigide, norii se densifică prin poluare, iar apa se retrage. Absența funcționează astfel ca procedeu vizual și conceptual, făcând vizibil tocmai ceea ce nu mai este prezent. În raport cu practicile analizate anterior, instalația personală nu urmărește doar prezentarea unei forme, ci construirea unei experiențe și a unei stări de contemplare critică. Environment-ul propus poate fi înțeles ca o machetă posibilă a unei realități urbane aflate în criză. Dimensiunea educațională completează această contribuție, deoarece cercetarea artistică poate deveni și un instrument de formare a gândirii vizuale și a unei atitudini responsabile față de mediu. În aceeași logică se înscrie interesul pentru GLOCAL cities, unde gândirea globală este asociată acțiunii locale și unde sustenabilitatea, echitatea și calitatea vieții sunt privite împreună. Astfel, proiectul personal nu se desprinde de cercetarea teoretică, ci reprezintă rezultatul ei vizual și o formă de reflecție asupra posibilității de a regândi orașul prin artă.

Concluziile subliniază ideile principale care au stat la baza cercetării și care în urma studiului teoretic și vizual aprofundat, din perioada studiilor doctorale, s-au sedimentat contribuind la cunoașterea profundă a problematicii ecologiste citadine, la formarea unui sistem de gândire critic relaționat unui univers de reprezentare vizuală personal.

Proiectul personal instalaționist „Absența ca practică artistică în imaginarul urban” propune o reconfigurare a modului în care privim orașul și relațiile sale cu mediul. În această lucrare, *mixed media*, absența nu este doar un gol sau o lipsă pasivă, ci o practică deliberată de vizibilizare a ceea ce a fost eliminat, neglijat sau uitat în procesul urbanizării, în special ecologia, reciprocitatea și memoria locurilor naturale. Instalația explorează spațiul construit ca teritoriu antagonic, în care mediul urban nu mai permite integrarea ecologică, ci produce o ruptură sistemică între om și biosferă. Prin reprezentarea clădirilor rigide, a norilor densificați de poluare și a apei care se retrage de la oraș, lucrarea evocă un peisaj unde ecologia nu mai are loc, nu doar în sens fizic, ci simbolic și imaginar. Am folosit absența din perspectivă critică ca metaforă vizuală modelând un context în care absența devine afirmativă. Golurile dintre forme, direcția valurilor care se îndepărtează de oraș, realizate în tonuri desaturate, repetiția structurilor urbane lipsite de viață, conferă lucrării o formă de protest / rezistență artistică față de estetica dominantă saturată, tehnologică și hiperfuncțională a imaginarului urban. Lucrarea nu oferă soluții, ci tensionează privirea. Invită privitorul să contemple nu ceea ce este acolo, ci ceea ce ar fi trebuit să fie natura ca partener, nu ca victimă sau fundal pasiv. În acest fel, absența devine o formă de prezență activă, care ne interpelează și ne provoacă să regândim nu doar orașul, ci și rolul artei în cadrul unui imaginar urban în criză.

Expoziția „Absența ca practică artistică în imaginarul urban” face parte din proiectul artistic dezvoltat în cadrul cercetării doctorale la Universitatea Națională de Arte din București. Evenimentul a avut la Centrul Cultural „Ion Vinea” din Giurgiu.

Ca pedagog consider importantă dimensiunea ecologistă în educația artistică, care contribuie substanțial la formarea unui mental și a unor comportamente pozitive, constructive în relațiile interumane promovând grija pentru un oraș curat din care natura să facă parte.

În cadrul cercetării doctorale, cunoștințele acumulate despre GLOCAL cities mă determină să mă alătur celor care consideră GLOCAL cities, orașele viitorului. Conceptul de GLOCAL (Think Global and Act Local) înseamnă să gândești din perspectivă globală și să acționezi din perspectiva necesităților locale și aplicat la evoluția orașului contemporan propune ca fundament al locuirii și vieții echitate, etică, sustenabilitate. Orașele inteligente sunt și orașe ecologice, care încorporează natura și au ca preocupare majoră calitatea vieții.

Ca artist reflectez în opera mea situații, stări, emoții, cu privire la om-oraș-natură în dorința de a contribui prin imaginile pe care le elaborez la conștientizarea importanței găsirii unui echilibru în conviețuirea noastră în oraș.